

10. Szerepből kilépés

„Most pedig az izgalmas nap után feküdjetek ide az iszapba! Akit megsimogatok az uszonyommal, az elalszik, és mire felébred, visszaváltozik óvodássá...”

Zene: tópart hangjai, relaxációs CD

Nahi és a néma falu

Lukács Gabriella

Téma: A drámaóra Ámosz Oz *Hirtelen az erdő mélyén*¹ című regényének alapötletére épül – egy olyan faluról szól, ahonnan egy éjszaka elvándorolt az összes állat az örökké gúnyolt Nahi vezetésével. (A gyerekek nem ismerik az irodalmi alkotást.)

Csoport: 3-4. osztályosok

Idő: A foglalkozás három tanítási óra alatt kényelmesen megvalósítható. Ha szükséges, minden óra elején legyen egy-két bemelegítő játékunk (a megadott időtartamba belefér)!

Tér: osztályterem, ha elegendő játékkeret lehet kialakítani

Tanári felkészültség: A foglalkozás megvalósítását szerepjátékban jártas drámatanárnak ajánljuk.

Tanítási cél: Az óra a toleranciáról, a másság elviseléséhez szükséges kompromisszumokról szól. Ezen felül a foglalkozás lehetőséget ad annak a – manapság égetően fontos – kérdésnek a feltevésére is, hogy a személyes életünkben miként, mivel járulhatunk hozzá egy mindenki számára elérhető világ megteremtéséhez.

Fókusz: Mit tehetünk mi, az új generáció tagjai, hogy az elődeink által „más”-ként megbélyegzett Nahi és az állatok visszatérhessenek hozzánk?

Eszközök: térkép, papírok és íróeszközök, csomagolópapír vagy tábla filcekkel

Bevezető hangjáték

Üljünk körbe, csukjuk be a szemünket! Képzeljünk magunk elé egy falusi udvart, ahol mindenféle háziállatot tartanak! A ház falán fecskéfészek, a kertben madarakkal teli fák. Tavasz van, a rovarok is előbújnak már a téli hideg után. Éppen felkel a nap, ébredszik a környék.

Továbbra is csukott szemmel, csak a hangunkkal keltsük életre az udvarunkat!

Narráció

Megismerkedünk a játékban szereplő falu legfontosabb jellemzőivel. Az előző hangjáték falujához hasonló apró település lesz a színhely, pici imaházzal, kocsmával, patakkal, szántóföldekkel. A nyugati határa sűrű tölgyerdő. Ám – szemben a hangjáték békés hangulatával – néhány különös szokásuk van az itt lakóknak:

- Mindig, amikor lemegy a nap, rolókat és függönyöket eresztenek le az ablakokra, spalettákat csuknak be, rácsot zárnak magukra, gondosan belakatozzák az ajtókat. Egészen napkeltéig kijárási tilalom van érvényben. Éjszaka furcsa zajokat hallhat az, aki nem tud aludni.
- A falut határoló erdő nagyon szép, nagyon csábító. Mégis az egyik első szabály a gyerekek életében, amit megtanulnak, hogy tilos oda menni. Rettenetesen veszélyes helynek tartják, semmilyen körülmények között nem látogatható.
- Ezen a településen sokkal nagyobb a csend, mint bárhol a világon: itt ugyanis egyáltalán nem élnek állatok. Se madár, se négylábú, de egyetlen rovar, béka, kígyó vagy giliszta sincs. A gyerekek soha

¹ Ámosz Oz: *Hirtelen az erdő mélyén*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2007. Fordította Stöckl Judit.

Idézzük a könyvismertetőt: „A hegyekkel és erdőkkel körülvett, a civilizációtól elszigetelt falucsukából már sok éve eltűntek az állatok – mindenfajta állat. A felnőttek még emlékeznek rájuk, néha tévedésből még morzsát szórnak a nem létező galambok elé vagy hálót vetnek a rég nem látott halaknak. A gyerekek kérdésére azonban, hogy hogyan és miért történhetett meg mindez, mindig csak konok hallgatás a válasz. Először Nimi, a szeleburdi kisfiú indul el az erdőbe, hogy kiderítse a titkot, de »nyerítőkórral« megfertőzve tér vissza, így nem tud beszámolni arról, mit is látott odakint. Két osztálytársát, Maját és Matit azonban nem hagyja nyugodni a rejtély, ezért ők is elindulnak az erdő mélyére. Sok rémületes és szépséges kaland után végül találkoznak a rettegett hegyi ördöggel, Nahival, aki feltárja előttük a régmúlt titkait. A gyerekek ráébrednek: nem a gonosz szellemnek, hanem a lent élő emberek szívének kell megváltoznia, hogy az állatok és velük az őszinte, gúny és megvetés nélküli szeretet visszaköltözhessen a faluba.”

életükben nem láttak semmi ilyesmit. A szülők néha azt is tagadják, hogy valaha léteztek. Úgy tűnik, nem szabad ezekről a dolgokról beszélni...

Hangjáték

Ismét csukjuk be a szemünket. Most a játékbeli falut képzeljük el, napnyugta után. Keltsük életre ennek a településnek az éjszakai hangjait: a kijárási tilalom idején hallott különös zajokat, s mindazt, ami az ő képzeletükben megjelenhet.

Egész csoportos improvizáció, „forró szék”

A résztvevők által játszott falubeli gyerekek természetismeret órán vesznek részt.

A tanár a játékban is tanári szerepet játszik (éppen ezért lehetőleg az igazítól eltérő legyen a szerep karaktere!): valamelyik állatfajról magyaráz az osztálynak.

- Először mesebeli lényeknek mondja az állatokat, akik sohasem léteztek.
- Aztán elszólja magát („Emlékszem, milyen puha volt a szőre...”).

Felajánlhatja a természetismeret tanár a falubeli gyerekeknek, hogy most az egyszer kérdezhetnek az állatokról. Így lassan fény derülhet a titokra: az állatok egyetlen rémséges éjszakán távoztak a faluból Nahi, az Erdő Szelleme vezetésével. Ekkor a tanár tízéves gyerek volt. Azóta az erdő mélyéről különös hangok hallatszanak néha. Biztosan Nahi ördöngösködik.

Kiscsoportos játék

A természetismeret óra utáni éjszakán több gyerek is álmódott arról, vajon milyen lehetett Nahiék távozásának éjjele. Kiscsoportokban találjuk ki és játsszuk el, milyen álmokat láthattak! Természetesen nem reális játékokról van szó, hiszen az álmainkban bármi megtörténhet. Ezért tapasztaltabb csoport esetén mondtást vagy stílusjátékot is kérhetünk (pl. legyen benne lassítás, különös hangeffektusokkal kísérjék a játékot, vagy éppen hírműsorként mutassák be a történeteket).

Nézzük meg a jeleneteket!

Egész csoportos improvizáció

Néhány nappal a természetismeret óra után a nagyszünetben furcsa, különös mozgolódás támadt: az osztályteremben titkos gyűlést hívott össze az egyik gyerek.

A drámatanár játssza a szervezkedők vezetőjét. A következőket akarja:

- Szökjünk el az erdőbe! Járjunk a dolgok végére! Derítsük ki, hogy mi is itt a helyzet!
- Vegyük rá azokat is, akik gyáván megfutamodnának – ha van ilyen gyerek!
- Ha nem tudjuk őket meggyőzni, tegyük lehetetlenné számukra, hogy eláruljanak bennünket!
- Találjuk ki a részleteket: mikor és hogyan távozzunk, mit vigyünk magunkkal, meddig maradjunk! (Olyan ötlet szükséges, ami esetén a szülők nem kezdik rögtön keresni a gyerekeket, ám többnapos kirándulásra biztosan nem engedik őket...)

Fórum-színház vagy kiscsoportos improvizáció

Valószínűleg az előző játék során akadtak olyan játékosok, akik nem kívántak azonnal csatlakozni a szervezkedőkhöz. Játsszuk el, vajon hogyan sikerülhetett a többieknek ezeket a szereplőket is meggyőzniük! Attól függően, hogy mennyien vannak a meggyőzendők, más-más munkaforma ajánlott. Egyetlen ellenkező esetén fórum-színházat játsszunk, amelyben az instruálható szereplő a szervezkedés vezetője. Ha több bizonytalan szereplőnk is van, kiscsoportos improvizációkat készítsünk: mindegyik csoport egy-egy bizonytalankodót állítson az ügyünk pártjára!

Az elkészült csoportos játékokat mutassuk be a többieknek!

Kiscsoportos tablósorozat

Az útra való felkészülés mindenki számára nagyon izgalmas volt. Bizonyára adódhattak nehéz, vagy akár veszélyes pillanatok is. Minden kiscsoport készítsen az előkészületük három legfontosabb pillanatáról állóképet! A csoportok nézzék meg egymás munkáját!

Narráció

A gyerekek elszöktek. Amikor a sűrű erdő egy részén már átvergődtek, furcsa dolgokra, hangokra, mozgásra, színes valamikre lettek figyelmesek. Lassan rádöbbenek, hogy állatokat látnak, tehát nem mese, valóban léteznek.

Egyéni írásos munka

Képzeld el, majd írd le mindenki élményszerűen, hogy az általa játszott falubeli gyerek milyen állatot látott meg először, és az hogyan történt!

Megkötés: senki sem sérült meg, semmilyen tragédia nem zajlott le a találkozáskor. (Emlékeztessük a gyerekeket arra is, hogy a mi erdeinkhez hasonló erdő a helyszín: se pingvinnel, se krokodillal nem találkozhatnak!) Az elkészült feljegyzésekből felolvashatunk néhányat, vagy kitehetjük azokat az óra végén a falújságra.

Narráció

Amikor a falubeli gyerekek éppen egy macskacsaláddal játszva, meggondolatlanul, egy barlangszerű helyre tévedtek, egyszer csak észrevették, hogy valaki figyeli őket. A gyerekek kitérni nem tudtak előle, hiszen a cserzett bőrű, ráncos arcú, hajlott hátú férfi (tanári szerep) elállta az egyetlen bejáratot. A félelem megbénítja őket, esélytelenek az idegennel szemben...

Egész csoportos improvizáció

Kezdetben ellenségesen viselkedik („Hát ti kik vagytok?! Mit kerestek itt?! Takarodjatok haza, én soha nem engedtem ide egyetlen embert sem!”), aztán lassan megnyílik. („Vigyázz, te! Az ott, a lábad mellett egy tojás! Rá ne taposs! Ja, ti még sose ettetek tojásrántottát! Ha nagyon akartok, csinálhattok magatoknak...”) Ő az, akit úgy emlegetnek: Nahi, az Erdő Szelleme, pedig ő is csak egy ember. Az őt játszó tanár lassan adagolja a tudnivalókat.

- Nahi tízéves korában elszökött a faluból.
- Azért, mert kiközösítették, gúnyolták, bántották. (Hogy ennek mi volt az oka, ne áruljuk el, bízzuk a következő feladatban a csoportra.)
- Még a szökés előtt egyre jobban összebarátkozott az állatokkal, akik önként követték őt a száműzésbe. („Az állatokkal is rettenetesen bántak! Gyakran verték őket, a háziállatok enni se kaptak eleget, a vadon élőket vadászták, üldözték... Bezzeg itt minden rendben van velük!”)
- Az állatok nélküle nem mennek sehová. Szeretik őt, megbíznak benne; ám kapcsolatuk ennél jóval több: igen érzékenyek Nahi rezdüléseire. Amikor ő dühös, ők is azzá válnak, amikor Nahi elégedett, am azok is békésen viselkednek.
- Gyűlöli a falusiakat, éjszakánként visszajár, és rémisztgeti (de nem bántja) őket. („A ti szüleitek! Náluk rosszabbak nincsenek!”)
- Szereti kihallgatni a családi beszélgetéseket, vágyik az otthon melegére. Magányos.

Amíg a tanár ellenséges figurát játszik, provokálja a csoportot, a gyerekek valószínűleg nem hagyják szó nélkül, minden bizonnyal szemtelenül és öntudatosan reagálnak majd. Ám amikor elárulja Nahi, hogyan figyeli meg az otthonaikban az embereket, és milyen fájdalmas azután egyedül visszatérni az erdőbe, számközt és együttérzést kell kiváltania.

Szerep a falon

Amikor kiderült mindaz, amit szeretnénk megosztani Nahi figurájáról a gyerekekkel, írjuk be az őt ábrázoló ábrába, hogy miket tudunk meg a szereplőről! Találjuk ki, vajon annak idején miért és hogyan kiközösítették ki az akkori falusi gyerekek maguk közül! Hogyan viselkedhettek vele a felnőttek illetve a családtagjai? Miben volt ő más, mint a többiek? (Ha tanárként jól figyelünk, sok mindent megtudhatunk az osztályunk belső életéről...)

Kiscsoportos improvizáció

Minden csoport találjon ki, és játsszon el egy-egy olyan helyzetet, ami Nahi gyerekkorában történhetett az akkori falubeli gyerekek és az általuk kiközösített tízéves Nahi között! Többek között ezek az események vezethettek Nahi távozásához.

Amennyiben a tanár, az osztálybeli viszonyok ismeretében szükségesnek látja, ossza ki a kiscsoportokban Nahi szerepét! Így elkerülhető, hogy túlságosan emlékeztessen a játék a tényleges életbeli szituációkra. A beszámoló után folytassuk az előző egész csoportos improvizációt!

Egész csoportos improvizáció folytatása

Alkonyodik. A faluban a szülők lassacskán aggódni kezdenek. Haza kell menniük a gyerekeknek. A tanár, Nahi szerepében – a „maga módján”, a szerep korlátai között – marasztalja őket („Itt béke van, itt vannak az állatok... Jól elleszünk itt együtt... Nekem jól jön a segítség... De ha elmentek, többé nem jöhettek vissza!”).

A szerepben lévő gyerekeknek dönteniük kell, hogy mit kívánnak tenni. Ha szükségesnek érzi a drámatanár, még maradhat Nahi szerepében, vagy elmehet („Hozok egy kis forrásvizet!”), és akár egy falubeli gyerekként térhet vissza, vagy hagyhatja a csoportot önállóan működni.

Egyeztetés

Ha sikerült megállapodniuk a résztvevőknek szerepen belül, csak ismételjük át a következőket. Ha még nem döntöttek, egyezzünk meg szerepen kívül az alábbiakban:

- Mikor térnek vissza a faluba?
- Elmondják-e otthon, hogy mit láttak, kivel találkoztak?
- Vannak-e terveik az állatokkal?
- Akarják-e, hogy megváltozzon Nahi élete?

Ezen a ponton a döntéstől függően folytatódik a játék.

„A” variáció

Döntés: Menjünk haza, de otthon titkoljuk az egész kirándulást, ne is beszéljünk róla!

Páros játék

Játsszuk el, hogy az egyes gyerekek hogyan kerülnek el a szülők kínos kérdéseit azzal kapcsolatban, hogy hol jártak, mit csináltak! A pár egyik tagja a szülő, másik tagja az erdőben járt gyerek szerepébe lépjen!

Kiscsoportos improvizáció

Minden csoport találjon ki és játsszon el egy-egy olyan helyzetet, amikor lelepleződhet a gyerekek titka, és megtudják a felnőttek, hogy megismerkedtek Nahival!

Megbeszélés

- Ezek után marad-e minden a régiben, vagy változnak-e a viszonyok?
- Meglátogatják-e még a gyerekek Nahit?
- Találkoznak-e vajon a felnőttek Nahival? (Ha van időnk, eljátszhatjuk ezt a találkozást.)

„B” variáció

Döntés: Menjünk haza és mondjunk el mindent!

Egyeztetés

Először is el kell döntenünk, hogy Nahi mellett vagy ellene vannak a falubeli gyerekek. Beszéljük meg azt is, miért akarják elmondani a történeteket a felnőtteknek! Nahin és/vagy az állatokon akarnak segíteni? Esetleg nekik, maguknak van szükségük arra, hogy állatok éljenek körülöttük? Rokonszenveznek-e Nahival, vagy csupán tudomásul veszik, hogy nélküle továbbra sem lesznek állataik?

Egész csoportos improvizáció

A tanár és néhány önként jelentkező résztvevő felnőttet játszik, a többiek az erdőből éppen hazaérkező falubeli gyerekek szerepébe lépnek. A tanár provokátorként vegyen részt a játékban, tegye próbára a résztvevőket (vajon kitartanak-e a véleményük mellett)!

Megbeszélés

- Ezek után marad-e minden a régiben, vagy változnak-e a viszonyok?
- Meglátogatják-e még a gyerekek Nahit?
- Találkoznak-e felnőttek Nahival? (Ha van időnk, eljátszhatjuk ezt a találkozást.)

„C” variáció

Döntés: Vigyük (hívjuk) magunkkal Nahit is!

Egész csoportos improvizáció vagy fórum színház

Játsszuk el, hogyan próbálják meggyőzni a gyerekek Nahit, hogy menjen velük a faluba! A tanár ne adja be könnyen a derekát! Amennyiben nem eléggé meggyőzően képviseli a csoport az adott oldalt, egy erről szóló beszélgetéssel zárjuk le a játékot. Ha sikerül a meggyőzés, folytassuk a következő feladattal.

Fórum-színház

Önként jelentkező csoporttag játssza az egyik falusi gyereket, aki otthon azt próbálja elérni, hogy a szülője (tanári szerep) megenyhüljön Nahi iránt. Az osztály tagjai a társuk játékát segítik tanácsokkal.

Kiscsoportos improvizáció

Minden kiscsoport mutasson be két rövid jelenetet. Az egyik arról szóljon, milyen problémát okozhat Nahi jelenléte a faluban, a másik egy, a két fél közötti jól sikerült (mindkét számára fontos, hasznos stb.) eseményt jelenítsen meg.

Tollfosztás

Gabnai Katalin

Thália Színház, Arizona Stúdió, Budapest, 2010. április 13.

író és rendező: Balogh Rodrigó, dramaturg: Illés Márton, jelmez: Sinkovics Judit, a rendező munkatársa: Szegedi Tamás András

A Budapesti Tavaszi Fesztivál egyik izgalmasnak ígérkező előadása volt a Balogh Rodrigó közösségfejlesztői és kultúrdiplomatai, valamint produceri tevékenységéhez köthető, általa írt és rendezett játék a roma gyerekek életéről, amit néhány újság alcíme úgy reklámozott: „színház a romagyilkosságokról”. Szerecsére ez nem pontos és nem is helytálló ismertetés. Többről is, kevesebbéről is, és legfőként másról van szó. Egy életérzés költözött be a zsúfolásig megtelt kisterembe, ahol a közönség előtt egy korrektül világitott, mozdulatlan, madártarka színpadkép foglyaiként, négy belógatott függőszékben és középen egy járókának és kalitkának egyszerre tűnő ketrecben öt gyerekember (életkor szerint 10-22 évesek) szólt az egybegyűltekhöz.

A játék izgalmasnak ígérkezett, és megrázó lett. Nem azért, mert esztétikailag és színházzakmailag tökéletes volt, sőt, talán a sejthető pedagógiai eljárások egy részét is lehetne vitatni. Hanem azért, amiért minden más olyan alkalom megtapossa az embert, amikor a színházról kiderül, az élménynek csak egyes sávjai adódnak a művészi kifejezés pontosságából, a megformáltságából és az intenzitásból, van, ami ennél lényegesebb, s ez mindig a morális töltet.

Balogh Rodrigó tavaly, mint írják, „emberjogi szervezetek által feldolgozott diszkriminációs ügyekből, roma és nem roma gyerekek meggyilkolásából, valamint személyes történetekből írt színdarabot”. Alighanem azért választotta a Tollfosztás címet, mert jelen munkája során is ugyanazzal a történetmeséltetés dramaturgiával élt, mint a „De jajj...” című, cigánykabarének titulált, de inkább a roma mesekincs idézeteiből építkező Spinoza-beli játékánál. Ott szinte minden mondat népköltészeti származék volt, s kimagaslóan tehetséges, hivatásos énekes-színészek (Tompos Kátya, Zöld Csaba, Szócs Artúr, Géczy Ferenc) adták elő. Itt rádiójáték-montázsnak hatott a több mint húsz karaktert megszólaltató, rendkívül tarka felületű és kidolgozottságú szövegalap, amit a közönséggel szemben ülve, irtózatossággal tolmácsoltak a színjátszói gyakorlattal nem rendelkező fiatalok.

Balogh Rodrigó „megvarázsolta” őket, s bár láthatóan nem a nyilatkozataiban általa állandóan hangoztatott, ki tudja, honnét vett drámapedagógiai elvek szerint dolgozott velük, rendkívüli érzékenységgel, iszonyatosan nagy munkával és áldozatos odafigyeléssel betanította őket. A szöveg, amelynek jót tett volna egy keménykezű dramaturg, álom és valóság határán lebegve afféle „kis utazást” követ: öt büntetésben lévő kölyök megszökik egy általuk jelentős kritikával illetett nyári táborból, vonatra szállnak (kéregetett pénzből vett jegyekkel!), s miközben megszólják a világot, visszatévednek ugyanoda, ahonnan elindultak. A valós épületek mellett van egy transzcendens átjáróként funkcionáló pajta, amelyben egy öregasszony mesél és mesélteti őket életről, halálról. Szigorúbb szerkesztő, nagyobb gyakorlatú rendező biztosan kihúzta volna a gyerekszájából hiteltelenné ható mondatokat, A mikrofonba „köpött” beatbox effektekkel díszített, hétköznapi balladák, újságcikkfoslányokból és kabaréjellegű odaszólásokból összeálló szövegmező néhány szakasza azonban jó erejű irodalom, időnként megemelkedő mese. Gyönyörű tetőpont a szárnyaló madarak felé kilőtt sörétfelhők képe, miközben a látható kép függőszékeinek szalagjai a szó szoros értelmében szárnyakat növesztenek a gyerekekre.

Ahogy hallani, nagyon sok jelentkezőből válogatták ki a fellépő fiatalokat. Nem hallani, de sejtem, hogy menet közben is változott a csapat, ez vele jár az ilyen vállalkozásokkal. Ha egyszer Balogh Rodrigó tényleg szeretne alkalmazni pár felismerést, amire a drámapedagógia rájött a produkciókészítéssel kapcsolatban, biztosan talál helyet, ahol ezekkel találkozhat. Így inkább azt érezhetjük, hogy egy a hivatásos színházban gyakorlatot szerzett, inspiratív figyelemmel és végtelen türelemmel bíró alkotó – író a